

สรุปองค์ความรู้การป้องกันการทุจริต ผลประโยชน์ทับซ้อนและการมีส่วนได้เสียในองค์กร

รวมไปถึงคุณธรรม จริยธรรมของบุคลากรในมหาวิทยาลัยมหิดล

การจัดการแห่งผลประโยชน์ CONFLICT OF INTEREST

เรื่องผลประโยชน์ทับซ้อนเป็นเรื่องของจิตใจ แนวคิด ทศนคติ การปลูกฝังจิตสำนึก ความรู้สึกดี ๆ ต้องเริ่มต้นตั้งแต่เกิด และสภาพครอบครัว แต่ถ้าในแง่กฎหมายนี้สามารถบังคับใช้ได้ทันที คล้าย ๆ กับเรื่องทุจริตค่อนข้างแยกลำบาก แต่ผลประโยชน์ทับซ้อนกว้างกว่านั้น คล้าย ๆ เป็นนามธรรม เช่น

- การเข้างานไม่ตรงเวลาที่ลง
- การใช้ทรัพย์สินส่วนราชการไปใช้ส่วนตัว เช่น ชาร์จแบต กระดาษแผ่น สองแผ่น ฯลฯ แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเจตนาเป็นหลัก

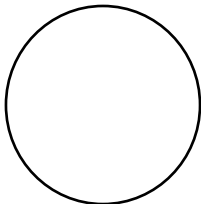
เราอยู่ในมหาวิทยาลัยมหิดล เรามี 2 สถานะคือ 1) เจ้าหน้าที่ของรัฐ 2) เจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัย ต้องอยู่ในกฎ ระเบียบ ข้อบังคับของมหาวิทยาลัย

- การไปบรรยาย/เป็นวิทยากรให้หน่วยงานอื่น ทั้งภาครัฐและเอกชน แม้จะรู้จักเป็นการส่วนตัวก็สามารถไปได้ แต่ ต้องขออนุมัติต้นสังกัดไป อย่างชัดเจน หากไปเองโดยไม่ขออนุมัติในวัน เวลาราชการ ถือว่า เป็นการกระทำที่เข้าลักษณะ ผลประโยชน์ทับซ้อน

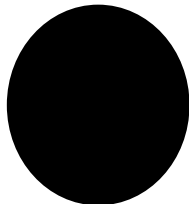
- เพื่อให้เกิดความชัดเจนเรื่องหน้าที่ส่วนตัวและส่วนรวม จึงมีการนำกฎหมายเข้ามาใช้

ผลประโยชน์ทับซ้อน คือ การใช้อำนาจรัฐ ทั้งทางตรงและทางอ้อม

● ตนเองอาจไม่มีหน้าที่นั้นโดยตรง แต่ใช้อำนาจว่าเป็นผู้บริหาร เช่น เป็นผอ.กองกฎหมาย แต่ไม่ได้ดูแลเรื่องนี้โดยตรง แต่เข้าไปพูดคุยบอกว่า “คุณต้องดูดี ๆ นะ ไม่งั้นจะเป็นอย่างนั้น อย่างนี้” ตรงนี้ก็คือการเข้าไปมีอำนาจทางอ้อมแล้ว

ยังไม่เกิดผลประโยชน์ทับซ้อน

เกิดผลประโยชน์ทับซ้อน

องค์ประกอบของการที่จะเกิดผลประโยชน์ทับซ้อน

- เป็นเจ้าหน้าที่ ที่มีตำแหน่งต่าง ๆ มีอำนาจที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์ส่วนรวม เช่น ผอ.กองกฎหมายมีอำนาจในการดูแลผลประโยชน์ทางกฎหมายของมหาวิทยาลัย

- **ผลประโยชน์ ไม่จำเป็นต้องเป็นตัวเงินเท่านั้น แต่หมายรวมถึงสิทธิประโยชน์อื่น ๆ ด้วย** เช่น ไปขอ Gift voucher ส่วนลดราคาต่าง ๆ ในฐานะที่ปรึกษา การไปร้องขอ upgrade ห้องพักรักษาตัว ที่ทางโรงแรมไม่มีนโยบาย/มีความประสงค์ที่จะ upgrade ห้องพักรักษาตัวอยู่แล้ว แต่ไปร้องขอ หรือขอสิทธิพิเศษเพื่อความสะดวกสบายของตน โดยใช้ตำแหน่งของตนเองหรือของคนอื่นเพื่อประโยชน์ส่วนตัว (ยกเว้นทางที่พักรักษาตัวมีโปรโมชั่นหรือเสนอให้เอง) ไปโรงพยาบาลขอลดคิวเพราะมีประชุม ก็ไม่ถึงขนาดทุจริต แต่ถือว่ามีความเสี่ยงทับซ้อน ดังนั้นถ้าอยากได้คิวเร็วคุณควรจะไปให้เร็วขึ้นกว่าเดิม

- เราลาไปหาหมอ เราได้เงินเดือน แต่ถ้าแม่บ้านชั่วคราว แม่ค้า พ่อค้า ลาไปหาหมอเขาก็ไม่ได้ขายของ ไม่ได้ทำงาน ก็ไม่ได้เงิน ไม่ใช่แค่ที่เราคนเดียวที่แซงคิว แต่คนข้างหลังเราไม่รู้เลยว่าจะมีการลัดคิวแบบนี้ไหม
- ในการพิจารณาต่าง ๆ คนที่มีส่วนได้ส่วนเสีย หรือมีตำแหน่งหน้าที่ ผอ. แม้ไม่มีหน้าที่ตรงนั้น แม้ไม่พูดอะไร แต่คนในที่ประชุมจะเกิดความเกรงใจ แม้ท่านจะไม่พูดอะไรก็ตาม ก็ถือว่าท่านใช้อำนาจในทางอ้อมแล้ว
- การเข้าไปเป็นคู่สัญญาขององค์กร (จะเห็นผลประโยชน์ทับซ้อนที่ชัดเจน) เช่น อบต. อบท. นักการเมืองท้องถิ่น เข้าเป็นคู่สัญญาเอง เป็นชื่อตนเองหรือบริษัทตนเอง ตรงนี้คือการขัดการทางผลประโยชน์เช่นกัน
- ทราบว่าโรงพยาบาลจะไปตั้ง ก็ขายความลับให้นายทุนแถวนั้น ไปซื้อที่บริเวณนั้น ตรงนี้ก็เป็นลักษณะขัดกันทางผลประโยชน์แล้ว
- ป.ป.ช. กล่าวว่า การนำทรัพย์สินราชการไปใช้ส่วนตัวนั้นไม่สามารถทำได้ แต่ถ้านำของส่วนตัวไปใช้ในราชการ ไม่เป็นไร เช่น เอรารถส่วนตัวใช้ในงาน เพราะรถไม่พอ โดยไม่เบิกอะไรเลย แบบนี้รัฐไม่ว่า
- กรณีไม่ค้ทองคำ เอววงดนตรีไปร้องในรายการ Golden song ก็บอกว่าไปใช้ในเรื่องการประชาสัมพันธ์ แต่จริง ๆ ไม่ใช่ จริง ๆ ท่านมีอำนาจ ท่านจะไปประชาสัมพันธ์องค์กรในลักษณะนี้ไม่มีใครว่า ใครจะไปประกวดร้องเพลงก็ไม่มีใครว่า แต่กรณีนี้ เอาคน เอาเครื่องดนตรี ไปฝึกร้องเพลงที่บ้านเป็นเดือน ๆ เจ้าหน้าที่กลุ่มนั้นร้องเรียนขึ้นมาเลยเกิดเรื่องขึ้น

การป้องกันทำได้

- ควรจะมีหลักเกณฑ์ต่าง ๆ อะไรทำได้ อะไรทำไม่ได้ อะไรที่ต้องขออนุมัติ ท่านไปบอกแล้วว่า ผมขอเอาตรงนี้ไปนะ ขอยืมคอมพิวเตอร์เน็ตบุ๊กไปใช้หน่อย ขอยืม...ไปใช้หน่อย ท่านทำแบบง่าย ๆ ซึ่งไม่เพียงพอ ท่านต้องขออนุมัติใช้อย่างเป็นทางการ ไม่ใช่เป็นแค่หน้าที่ของเจ้าหน้าที่โสต เจ้าหน้าที่สารสนเทศ ฯลฯ
- นายแพทย์ ช ไปใช้ทรัพย์สินมหาวิทยาลัย เจ้าหน้าที่ รถบรรทุกของไปจัดงานแต่งงานให้ลูกสาว ก็มีคนร้องเรียนขึ้นมาถึง ป.ป.ช. สุดท้ายศาลลงโทษ เจ้าพนักงานทุจริตในหน้าที่จึงเป็นที่เรื่องสำคัญ
- อาจารย์มีตำแหน่งบริหาร แต่ก็ไปสอนได้ปกติ จะรับค่าตอบแทนหรือไม่ก็ตามก็มีคนไปร้องเรียน แต่การสอนนั้นเป็นภาระหน้าที่ของอาจารย์อยู่แล้ว ก็สามารถนับภารกิจได้ ในกรณีนี้อาจารย์ท่านนั้นก็มีธรรมาภิบาลสูง ท่านนั้นไม่รับค่าตอบแทน ท่านไปสอนก็ตามหน้าที่ท่าน แต่คนฟ้องท่านก็คงไม่ทราบว่าท่านไม่รับเงิน แต่ถึงรับเงินก็ไม่มีปัญหาหากอาจารย์ท่านนั้นมีการขออนุมัติตัวบุคคลไปสอน
- มหาวิทยาลัยมหิดลมี 1 ตำแหน่งที่ไม่สามารถไปสอนได้คือ อธิการบดี เพราะในพ.ร.บ. ต้องทำงานเต็มเวลา ในส่วนของอาจารย์ จะต้องลา/ต้องขออนุมัติเท่านั้น
- การลงเวลาการปฏิบัติงานแม้สายวิชาการในระเบียบใหม่จะไม่ต้องลงเวลา แต่ต้องมาทำงาน ไม่ใช่ไม่มาเลย ในอดีตปฏิบัติเหมือนกันหมด แต่มีหมอไม่สะดวกในการลงเวลา เพราะติดตรวจบ้างอะไรบ้าง ก็เลยมีการขอยกเว้น แต่ทุกท่านต้องมาปฏิบัติงาน เคยมีคดีที่มีการฟ้องร้องในคดีอาญา บังเอิญอบต.ท่านนั้นลงเวลามาปฏิบัติงาน จึงเป็นหลักฐานในการมาปฏิบัติงาน ท่านนั้นเลยรอดจากคดี ดังนั้นขอฝากให้ลงเวลา ทำไว้ดีกว่าไม่ทำ อาจขัดใจบ้าง แต่ทำดีกว่าไม่ทำ
- การเอาญาติตัวเองมาซื้อขายงานพัสดุ เอาญาติตัวเองมาทำงานทั้ง ๆ ที่ไม่มีคุณสมบัติ ตรงนี้ คือผลประโยชน์ทับซ้อน ยกเว้นเป็นผู้เชี่ยวชาญจริง ๆ แต่ท่านจะต้องเอาตัวออกมาจากตรงนั้น อย่าเข้าไปมีส่วนร่วม แต่หากท่านไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ท่านต้องทำบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร

- ป.ป.ช. ห้ามรับทรัพย์สิน 3,000 บาท แต่ถ้าเกินและเราต้องแสดงความบริสุทธิ์ใจ ในเรื่องของการให้โดยธรรมจรรยา แต่ต้องรายงานอธิการบดี ถ้าเป็นอธิการบดีรับต้องรายงาน ป.ป.ช.
- **การใช้สิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อม** อธิการบดีเดินมาทุกคนต้องเจียบ ผอ.เดินมาก็เจียบ ถ้าผอ.บอก คูตี ๆ นะ พวกเขาก็ต้องดูแล้ว เป็นการใช้อิทธิพลในการตัดสินใจ
 - การมีผลประโยชน์ทับซ้อนให้ดูเจตนา ไม่จำเป็นต้องถึงขนาดเสียหาย แต่ถ้ารู้สึกไม่ดีก็ถือว่าทับซ้อนแล้ว
 - การรับเงินจากบิดา มารดา ญาติในเทศกาล ตามธรรมจรรยา สามารถทำได้ แต่ไม่ใช่ไปให้เงินเพื่อตำแหน่ง หน้าที่ การสอบเข้าบรรจุ ฯลฯ
 - สิทธิที่เราควรได้แค่ไหนก็ควรได้เพียงเท่านั้น ไม่ควรจะเอ่ยปากร้องขออะไรเพิ่มเติม เราต้องดูด้วยหลักการไม่ควรจะไปสร้างความลำบากให้เขา แม้จะไม่ผิดกฎหมาย แต่มันคือจิตสำนึก การสร้างความยุ่งยาก ความลำบากใจให้คนอื่นโดยไม่มีเหตุจำเป็นไม่ควรทำ นอกเสียจาก ไปพักแล้วคนหนึ่งป่วยขอแยกห้อง และเราขอจ่ายเงินส่วนตัวเอง ไม่ต้องให้เขาเดือดร้อน ควรเป็นหลักคิดที่ไม่ใช่เพื่อแสวงหาผลประโยชน์อะไรแบบนี้ บางครั้งเจ้าหน้าที่ต้องทำทุกทางเพื่อหาเงินมาปิดบัญชี โดยที่เขาไม่กล้าจะบอกอาจารย์ เพราะเกรงใจถือว่าเป็นอาจารย์/วิทยากรที่ถูกเชิญมา แต่ในมุมกลับกันทำให้คนทำงานลำบากใจ ก็ไม่ควรจะทำ
 - การเบิกค่าเดินทาง หากเราต้องการเดินทางชั้นอื่นที่นอกจากที่ราชการกำหนด ก็จะต้องจ่ายส่วนที่เพิ่มเอง ห้องนอน ระดับนี้ต้องเตียงคู่ละ แต่ขอถ่านอนเดี่ยว เงินส่วนเกินจ่ายเอง ทุกเรื่องก็ต้องดูเหตุผลประกอบ ไม่ควรเอาผลประโยชน์ประเทศชาติมาเป็นประโยชน์ส่วนตัว
 - ผอ.ชัชวาลย์ เพิ่มเติม เห็น จนท.ทำงานหนัก แต่สิทธิการเบิกน้อยมากกว่าอาจารย์ ตรงนี้คือความเหลื่อมล้ำทางอำนาจบางอย่าง ซึ่งไม่ได้รับการปลดล็อกเป็นความไม่เท่าเทียมที่ไม่ดีเลย
 - ผอ.กองกฎหมาย ขณะนี้อยู่ระหว่างการแก้ไขระเบียบการเบิกจ่ายในบางประเภทเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน

การใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐ

เป็นเจ้าหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ ให้กับรัฐหรือตัวแทนของรัฐ (ต้องใช้อำนาจหน้าที่เท่าที่กฎหมายให้อำนาจ) เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เป็นเอกชนคนหนึ่ง (ทำอะไรก็ได้ถ้าไม่มีกฎหมายห้าม)

- การใช้อำนาจหน้าที่ของตนที่มีอยู่ในฐานะเจ้าหน้าที่เพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ส่วนตนไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อม เช่น เข้าไปดำเนินการเอง หรือคอยควบคุม กดดัน ชี้นำ แนะนำ ให้ผู้อื่นกระทำการหรือไม่กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อประโยชน์ของตนเอง
- การที่ประธานในที่ประชุม ผู้บริหาร แคล้ใช้คำพูดว่า “ไม่ต้อง ก็ถือว่าใช้อำนาจแล้ว

รูปแบบของการขัดกันทางผลประโยชน์

- การเป็นคู่สัญญากับองค์กรที่ตนสังกัด
- การรับรู้ข้อมูลภายใน
- การใช้ทรัพย์สินราชการเพื่อประโยชน์ส่วนตัว
- การใช้ตำแหน่งหน้าที่เอื้อประโยชน์แก่ผู้หนึ่งผู้ใด ญาติ หรือพวกพ้อง
- การใช้อิทธิพลเข้าไปมีผลต่อการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ

Case study อบต. จัดงานกีฬา แต่มีการแจกรางวัล แจกของ ป.ป.ช. บอกไม่เกี่ยวกับกีฬาเลย แต่นี่คือ แจกเพื่อหาเสียง

ข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหิดล ว่าด้วยการบริหารงานบุคคลพนักงานมหาวิทยาลัย พ.ศ.2551

- พนักงานมหาวิทยาลัยต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตและเที่ยงธรรม
- ห้ามพนักงานมหาวิทยาลัยอาศัยหรือยอมให้ผู้อื่นอาศัยอำนาจหน้าที่ของตนไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่น
- พนักงานมหาวิทยาลัยต้องไม่กระทำการหรือยินยอมให้ผู้อื่นกระทำการหาประโยชน์อันอาจทำให้เสียความเที่ยงธรรม

พ.ร.บ.การจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ.2560

- ในการจัดซื้อจัดจ้าง ผู้ที่มีหน้าที่ดำเนินการต้องไม่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้ยื่นเสนอหรือคู่สัญญาในงานนั้น
- ประธานกรรมการและกรรมการ จะต้องไม่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้ยื่นข้อเสนอหรือคู่สัญญาในงานนั้น (จนท. หน.,ผู้มีอำนาจอนุมัติ, กก.,)

พ.ร.บ.ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2561

1.ห้ามเจ้าพนักงานของรัฐ (ที่มีอำนาจ กำกับ ดูแลควบคุม ตรวจสอบ หรือการดำเนินคดี)

- -เป็นคู่สัญญา หรือมีส่วนได้เสียในสัญญาที่ทำกับหน่วยงานรัฐ
- -เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทที่เป็นคู่สัญญากับหน่วยงานรัฐ
- -รับสัมปทานหรือถือไว้ซึ่งสัมปทานจากรัฐ หรือเข้าเป็นคู่สัญญากับรัฐ ในลักษณะของการผูกขาดไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม

ผูกขาดไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม

- -มีส่วนได้เสียในฐานะ เป็นกรรมการ ที่ปรึกษา ตัวแทน พนักงาน หรือลูกจ้างธุรกิจของ

เอกชน

2.ห้ามมิให้เจ้าพนักงานของรัฐผู้ใด

- รับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดอันอาจคำนวณเป็นเงินได้จากผู้ใดนอกเหนือจากทรัพย์สินหรือประโยชน์อันควรได้ตามกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เว้นแต่การรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดโดยธรรมจรรยาตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด

***โทษทางอาญาของเจ้าพนักงาน หนักกว่าโทษทางอาญาของคนธรรมดาทั่ว ๆ ไป เพราะไม่ใช่เรื่องของคน ๆ เดียว แต่เป็นที่ระบบ อาจล้มทั้งระบบ บุคคลรอบข้าง พันธมิตรต่าง ๆ ก็อาจมีผลกระทบไปด้วย

**มหาวิทยาลัยมหิดลก็มีการออกข้อบังคับตามแนวปฏิบัติของ อว. ทั้งบุคลากรและนักศึกษา

วิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง

- หน่วยงานทางปกครอง
- เจ้าหน้าที่/เจ้าหน้าที่ของรัฐ

หน่วยงานทางปกครอง

- กระทรวง ทบวง กรม ส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่น และมีฐานะเป็นกรม
- ราชการส่วนภูมิภาค ราชการส่วนท้องถิ่น
- รัฐวิสาหกิจที่ตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติหรือพระราชกฤษฎีกา
- หน่วยงานอื่นของรัฐ และให้หมายความรวมถึงหน่วยงานที่ได้รับมอบหมาย ให้ใช้อำนาจทางปกครอง หรือให้ดำเนินการทางปกครอง (พ.ร.บ.จัดตั้งศาลปกครองและพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2542)
- ข้าราชการ พนักงาน ลูกจ้าง คณะบุคคล หรือผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานทางปกครอง คณะกรรมการ วินิจฉัยข้อพิพาท คณะกรรมการ หรือบุคคลซึ่งมีกฎหมายให้อำนาจในการออกกฎ คำสั่ง หรือมติใด ๆ ที่มีผลกระทบต่อบุคคล หรือบุคคลที่อยู่ในบังคับบัญชา หรือในกำกับดูแล ของหน่วยงานทางปกครอง

เจ้าหน้าที่/เจ้าหน้าที่ของรัฐ

- ข้าราชการ พนักงาน ลูกจ้าง คณะบุคคล หรือผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานทางปกครอง คณะกรรมการ วินิจฉัยข้อพิพาท คณะกรรมการ หรือบุคคลซึ่งมีกฎหมายให้อำนาจในการออกกฎ คำสั่ง หรือมติใด ๆ ที่มีผลกระทบต่อบุคคล หรือบุคคลที่อยู่ในบังคับบัญชา หรือในกำกับดูแล ของหน่วยงานทางปกครอง

การกระทำทางปกครอง

- กฎ
- คำสั่งทางปกครอง
- สัญญาทางปกครอง

การกระทำทางปกครอง

- การใช้อำนาจตามกฎหมายของฝ่ายปกครอง ไม่ว่าจะเป็นการกระทำหรือการงดเว้นการกระทำ

คำสั่งทางปกครอง

- กระทำโดยชอบ
- กระทำโดยชอบด้วยกฎหมาย
- กระทำโดยเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจ

ไม่มีกฎหมาย ไม่มีอำนาจ

- ประกาศให้ทุนการศึกษาแก่บุคลากร กำหนดว่าผู้มีสิทธิเข้าสอบสัมภาษณ์จะต้องได้คะแนน ภาษาต่างประเทศและคะแนนวิชาเฉพาะแต่ละวิชาไม่ต่ำกว่าร้อยละ 60 คณะกรรมการสอบคัดเลือกฯ ซึ่งแม้จะมีอธิการบดีเป็นประธาน ก็ไม่มีอำนาจที่จะหยิบหลักเกณฑ์อื่นนอกเหนือหรือแตกต่างจาก ประกาศมาใช้ในการพิจารณาจนกว่าจะได้มีการแก้ไขประกาศดังกล่าว มิฉะนั้นจะเป็นการกำหนด

หลักเกณฑ์ขึ้นมาบังคับโดยอำเภอใจ โดยที่ตนไม่มีอำนาจ (คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ. 173/2547)

ผู้พิจารณาหรือทำคำสั่งทางปกครอง

เจ้าหน้าที่ดังต่อไปนี้จะทำการพิจารณาทางปกครองไม่ได้

- (1) เป็นคู่กรณีเอง
- (2) เป็นคู่หมั้นหรือคู่สมรสของคู่กรณี
- (3) เป็นญาติของคู่กรณีคือ เป็นบุพการีหรือผู้สืบสันดานไม่ว่าชั้นใด ๆ หรือเป็นพี่น้อง หรือลูกพี่ลูกน้องนับได้เพียงภายในสามชั้น หรือเป็นญาติเกี่ยวพันทางแต่งงานนับได้เพียงสองชั้น
- (4) เป็นหรือเคยเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้พิทักษ์หรือผู้แทนหรือตัวแทนของคู่กรณี
- (5) เป็นเจ้าหน้าที่หรือลูกหนี้หรือเป็นนายจ้างของคู่กรณี
- (6) กรณีอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

(ม 13 พ.ร.บ.วิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ.2539)

- ในกรณีมีเหตุอื่นใดนอกจากที่บัญญัติไว้ในมาตรา 13 เกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ หรือกรรมการใน คณะกรรมการที่มีอำนาจพิจารณาทางปกครองซึ่งมีสภาพร้ายแรงอันอาจทำให้ การพิจารณาทาง ปกครองไม่เป็นกลาง เจ้าหน้าที่หรือกรรมการผู้นั้นจะทำการพิจารณาทางปกครอง ในเรื่องนั้นไม่ได้(ม 16 พ.ร.บ.วิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ.2539)
